

Лариса ІЩЕНКО,
ст. викладач

ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Актуальність теми. Від професіоналів у будь-якій галузі вимагають забезпечувати людей інформацією, тому що вони володіють спеціалізованими знаннями та досвідом і можуть ним поділитися. Їх професійна діяльність передбачає необхідність зробити доповідь, пояснити нові досягнення в своїх дослідженнях, або висвітлити політику компанії, чи проаналізувати проблему, що виникла і представити розроблене рішення для усунення проблеми, або ж зробити усну презентацію написаної доповіді як рідною, так і іноземною мовами. Вивчення іноземної мови передбачає розвиток студентських вмінь та навичок спілкування іноземною мовою за професійним спрямуванням. Це стало одним із найбільш важливих аспектів, що повинні взяти до уваги викладачі іноземної мови. Мовна компетенція студентів за професійним спрямуванням потребує постійного розвитку, тому що вона необхідна їм у подальшій професійній діяльності для проходження співбесід в процесі пошуку роботи, підготовки до презентації та її проведення, для проведення ділової телефонної розмови, з метою проведення ділової зустрічі, укладання угоди з іноземним партнером, розв'язання проблеми та прийняття ділового рішення та інше. Високого рівня мовної компетенції можна успішно досягнути через створення різних мовних ситуацій приближених до життєвих реалій на заняттях з іноземної мови та використання рольових ігор, які забезпечують необхідне мовне середовище. Якщо викладання іноземної мови сфокусоване на використанні рольових ігор, які є одним з інноваційних засобів у сучасному навчальному процесі, це може дати хороший результат у процесі вивчення іноземної мови. Таким результатом буде удосконалення мовних навичок студентів.

Мета статті – проаналізувати проблеми теорії та практики використання рольових ігор у процесі викладання іноземної мови та описати деякі зразки, розроблених нами, рольових ігор, що використовують

ються у процесі викладання англійської мови для студентів факультету архітектури та дизайну,

Основна частина. Зміни в системі вищої освіти в Україні і досягнення в сфері теорії і практиці викладання іноземних мов підвищує попит на інноваційні технології навчання. Основні положення викладання іноземних мов повинні бути приближені до застосування методик націлених на підвищення комунікативної компетенції студентів та підвищення ролі творчої самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземної мови. Використання рольових ігор у навчальному процесі є перспективною областю досліджень і інтересів науковців-практиків. Ми вважаємо, що рольові ігри слід розробляти, вдосконалювати та втілювати в практику. Рольові ігри посідають важливе місце серед методик викладання іноземних мов, що розвивають комунікативні вміння та навички студентів, а також засобом, збільшення часу активного іншомовного говоріння на заняттях з іноземних мов. Адже це є дуже важливим, що час активного іншомовного говоріння може бути максимально збільшено і що час мовлення викладача може бути зменшено. Мовлення викладача повинно бути націлено на забезпечення студентів вступними рекомендаціями, які будуть їм необхідні у подальшому процесі гри для спілкування між собою та з викладачем. Рольові ігри стали ключовим інструментом до видів діяльності, що використовуються у процесі викладання іноземних мов, способом, що може допомогти студентам легко ввійти в іншомовне середовище і удосконалити свою мовну компетенцію, яку вони зможуть використовувати у позакласному житті та своїй професійній діяльності.

Термін “рольова гра” може бути визначено, як модель мовної ситуації, яка походить із сфери професійного спілкування. Імпровізації чи скоординовані рольові ігри є надзвичайно придатні для досягнення такої цілі. Ніна Руда пише, що можуть виникати деякі труднощі, особливо на початкових етапах використання рольових ігор і вона описує ці труднощі. По-перше новизна даного виду діяльності, а по-друге, рівень мовної компетенції може бути не достатнім. На початкових етапах важливо надавати студентам підтримку, щодо ідеї вирішення проблеми, закладеної у мовній ситуації. Зазвичай створення рольової гри і її запровадження потребує трьох етапів: • *підготовчий* • *рольова гра* • *підсумковий етап* [4; 47].

Тетяна Фітію вважає, що використання рольових ігор впроваджується просунутому етапі вивчення мови, оскільки рольові ігри зазвичай вимагають від студентів володіння двома з чотирьох мовних навичок, а саме: *говоріння і слухання*. Вміти говорити і слухати озна-

чає впевнено володіти мовою. Рольова гра робить значний внесок не тільки в удосконалення мови, але й також до удосконалення майбутніх професійних навичок, тому що рольова гра – це модель мовної ситуації, за певних обставин (передбачена програмою тема) модель мовної ситуації в професійній сфері [2; 91–92].

Відомо, що *мовна ситуація* є стартовою точкою у процесі проведення рольової гри. Рольові ігри допомагають студентам подолати природний дискомфорт іншомовного говоріння за професійною тематикою. Якщо рольова гра буде використовуватися у процесі викладання іноземної мови за професійною тематикою, то це, з однієї сторони, допоможе студентам поповнити їх активний словниковий запас новими лексичними одиницями та навчитися використовувати його в процесі іншомовного говоріння, а з іншої – удосконалити цей процес викладання перетворивши заняття на цікавий і захоплюючий процес.

Ірина Літовченко вважає, що рольова гра є одним із мовних видів діяльності, який розвиває швидке іншомовне говоріння студентів та сприяє взаємодії студентів на заняттях і цим самим забезпечуватиме мотивацію. Рольова гра не є ізольованим видом діяльності, а інтегрованою частиною заняття. Очевидно, що проведення рольової гри залежить від викладача. Вона може бути, як завершальним етапом занять, який потребує необхідної попередньої підготовчої роботи по набуттю необхідних умінь та навичок, так і малою допоміжною складовою із своїм внеском у досягнення інших загальних цілей всього процесу навчання. Роль викладача полягає у тому, що він є і організатором і активним спостерігачем. Своїми діями викладач допомагає студентам практикувати з іншомовного спілкування в умовах наближених до майбутньої професійної діяльності [3; 76].

Ми вважаємо, що студенти, які мали справу на заняттях з рольовими іграми, здобули певні навички та уміння, які необхідні їм для подальшого іншомовного спілкування в професійній сфері, навички та уміння, які вони використовують з впевненістю. Це дуже важливо правильно вибрати стиль донесення інформації до групи людей. У нашому випадку необхідно вибрати стиль гри. Існує чотири стилі подачі мовних ситуацій, а саме: 1) *імпровізація на заздалегідь відому тему*; 2) *експромт за коротким планом або зовсім без нього*; 3) *дослівна подача завченої напам'ять інформації*; 4) *читання доповіді*.

Імпровізація на заздалегідь відому тему – це досконала подача підготовленої інформації за темою мовної ситуації. Студентам необхідно опанувати інформацією до заданої теми, визначитися з ідеями, по вирішенню проблем за темою, спланувати презентацію ідеї та мож-

ливих рішень, чи можливого проекту. І на кінець донести інформацію до слухачів у вільному стилі говоріння, інколи невимушено та спокійно заглянувши до своїх заміток, якщо це необхідно.

Експромт мовної ситуації за коротким планом або зовсім без нього – це подача за завчасно підготовленим планом, або без нього. Такий стиль донесення інформації можна запропонувати студентам після вивчення модулю, викладач просить студентів без підготовки зробити висновки по вивченому матеріалі за певними визначеними ним пунктами. Ясно, що це важко результативно застосувати цей метод. Але набуті студентами знання в навчальному процесі і набуті вміння презентації своїх ідей в імпровізації на задану завчасно тему можуть допомогти їм підвищити ефективність подачі інформації через експромт мовної ситуації за коротким планом або зовсім без нього

Стиль дослівної подачі завченої напам'ять інформації є стилем, що передбачає написання доповіді за темою з подальшим вивченням її напам'ять. Цей стиль дозволяє доповідачеві дивитися на слухачів під час презентації, але концентруватися на вилученні інформації з пам'яті, а не на природному спілкуванні з слухачами. Важко спілкуватися, коли думаєш про завчений текст, адже є хвилювання через те, що можеш забути текст. З цієї причини даний стиль представлення мовної ситуації не підходить для рольової гри. Щодо стилю, який передбачає *читання письмово складеної доповіді*, то такий стиль підходить для наукової конференції, коли подається складна науково-технічна інформація. Такий стиль представлення мовної ситуації не підходить для рольової гри також.

У статті подано аналіз методики викладання іноземних мов за фахом з використанням рольових ігор, а також описуються моделі деяких рольових ігор, що використовувалися і використовуються нами у процесі навчання. Імпровізація і координація є важливими особливостями рольової гри, тому тільки два стилі висвітлення мовної ситуації може бути використано для них. Імпровізація на задану завчасно тему та експромт мовної ситуації за коротким планом або зовсім без нього дозволяє студентам говорити вільно, виражаючи свої думки, ідеї, почуття іноземною мовою.

Ми застосували ці види подачі інформації в рольових іграх, які називаються презентації, таких як '*Presentation of Building Materials*', '*Presentation of project 'My ideal house'*'. Їх моделі подаються нижче. Вони складаються з опису мовної ситуації, способу підготовки до гри та рекомендацій по самій презентації.

Зупинимося на презентації взагалі. Що таке презентація?

а) *підготовка до презентації*: спочатку нам слід вибрати стиль подачі інформації *потім* зібрати інформацію, визначитися з ідеями, ознайомитися з планом поданим в моделі рольової гри, обдумати сам хід презентації. Слід подумати про контакт з слухачами за допомогою погляду, голосу, рухів тіла під час презентації. Те про що ми говоримо є дуже важливим, але як ми говоримо теж сильно впливає на сприйняття нашої інформації слухачами.

Погляд є суттєвим засобом, для привернення уваги тих, хто нас слухає та зацікавити їх. Звичайно ми можемо підглядувати у записи, але ми будемо більш успішними, якщо при розмові ми дивимося в очі слухачів. Переводячи погляд від одного слухача до іншого ми складаємо враження у слухачів, що розмовляємо з кожним індивідуально. *Наш голос* також грає важливу роль у приверненні уваги тих, хто нас слухає. Говорячи природним способом ми допомагаємо слухачам почуватися невимушено і бути впевненими, що ми розмовляємо з ними індивідуально. Використання жестів та міміки сприяє кращому донесенню інформації до слухачів. Жести, міміка, положення тіла ефективно впливають на хід презентації, якщо ми використовуємо їх в природній, властивий та зручний нам спосіб. Таким чином нам не слід привертати увагу до себе, а концентрувати увагу на самій презентації.

б) *презентація*: після вивчення інформації нам слід визначитися з змістом презентації на 3-5 хвилин. При цьому слід пам'ятати про мету презентації. Наприклад, презентація на тему “Дім моєї мрії” повинна описувати інтер'єр та екстер'єр будинку з використання макету його проекту та описувати будівельні матеріали, які ми збираємося використовувати, обов'язково вказати тип будівлі, дати характеристику обраного будівельного майданчику, вказати всі переваги та недоліки. Обов'язково провести тренувальну презентацію без слухачів. Зверніть увагу на ряд практичних рекомендацій, щодо проведення презентації

- практикувати презентацію необхідно, щоб знати інформацію добре.
- Хоча не намагайтеся завчити текст;
- можна використовувати деякі нотатки, щоб як необхідно буде заглянути в них під час презентації;
- під час тренувань переконайтеся, що інформація потребує запланованого часу, адже це є важливо.

с) *висновок*: кінець презентації передбачає час для питань-відповідей після чого необхідно зробити підсумок. Підсумок передбачає аналіз або дискусію. Один із шляхів – це викладач робить аналіз діяльності студентів, звертаючи увагу не тільки на помилки, а й також слід

відмітити випадки хорошого використання мовних одиниць студентами. Інший шлях – це дискусія на тему: “Чи успішно пройшла рольова гра?” У випадку цієї дискусії студенти мають можливість активно практикувати іноземною мовою за фахом.

Нижче подані деякі із моделей рольових ігор, розроблених нами та використовуються у процесі викладання англійської мови для студентів факультету архітектури та дизайну, НАУ.

Рольова гра “Presentation of building materials”

Ця гра відноситься до модуля 2 ‘Materials’[1; 76].

I. Preparation.

1. Choose your style of delivery: а). *an extemporaneous delivery* is carefully prepared and practiced in advance. Students should gather the information, outline their ideas, plan the introduction and conclusion, prepare note cards with outline of the main ideas that they would like to present. Students speak in a natural, conversational style with only quick glances at their notes when necessary. б). *an impromptu delivery* is made with a little or no advance planning. Students might have to make an impromptu presentation after learning this module if teacher asks to make conclusion about building material according to the following points:

- describing of its quality;
- where it has been favoured over other materials;
- its advantages;
- how it is possible to quarry or obtain;
- how it is possible to transport, to treat and etc.;
- its employing.

2. List of materials for presentation:

For the extemporaneous: plastic, stone, brick, iron, steal, wood, glass, concrete, sand, clay and etc. *For the impromptu:* stone, brick, iron, steal, concrete, and wood.

II. You should take to account

1. Introduction a presentation.

First students should try to increase interest of listeners in the speech by emphasizing how useful or how important the information is. *Second* important function I to identify what point of presentation is about and how they plan to present the information. For instance, student may tell the listeners that he/she is first going to speak about a particular problem of glass in building, and then he/she briefly mentions some of its causes and finally focuses on several possible solutions. *A final* point to mention in introduction is to inform listeners about the questions- and- answers time, which he/she plans for the presentation end.

2. Note: а) *students might start with one of the following* •a surprising or unusual fact ; •a personal story;•an interesting example;•impressive or significant statistics

b) any opening that he/she uses should relate directly to his/her topic or it will confuse the listeners

c) an effective introduction to any type of presentation should be brief and to the point.

Рольова гра “My ideal house”

Ця гра стосується модуля 4 “Types of Architectural Constructions” [1; 176]

I. Preparation.

1. Choose your style of delivery: For this roleplay you should choose the *extemporaneous presentation* which is carefully prepared and practiced in advance. Students should gather the information, outline their ideas, plan the introduction and conclusion, with outline of the main ideas that they would like to present and design the project of his/ her ideal house. Students speak in a natural, conversational style with only quick glances at their notes when necessary.

2. List of points for presentation: •describing of his/her ideal house inside and outside showing designed project picture; •describing of building materials which she/he is going to use; •identify its type of architectural construction; •where it has been planned to build; •its advantages and possible disadvantages;

II. You should take to account

1. Introduction a presentation.

First students should try to increase interest of listeners in the speech by emphasizing how interesting or how important the information is. *Second* important function is to identify what point of presentation is about and how they plan to present the information. For instance, student may tell the listeners that he/she is first going to speak about his/ her ideal house, and then he/she shows an excellent his/her picture and promise to invite the listener at the housewarming party. *A final* point to mention in introduction is to inform listeners about the questions- and- answers time, which he/she plans for the presentation end.

2. Note: a) *students might start with one of the following:* •a surprising or unusual fact; •a personal story; •an interesting example; •impressive or significant statistics

b) *any opening that he/she uses should relate directly to his/her topic or it will confuse the listeners;*

c) an effective introduction to any type of presentation should be brief and to the point.

Висновок. Методики викладання іноземних мов з використанням рольових ігор займають важливе місце у практиці вивчення іноземних

мов. Такий підхід до викладання мови сприяє розвитку усного мовлення на заняттях з іноземної мови і є ефективним засобом збільшення часу усного іншомовного мовлення. Якщо націлити викладання на використання рольових ігор, одного з інноваційних засобів в сучасному процесі викладання іноземних мов, то це буде сильним засобом розвитку навичок та вмінь студентів, які вивчають іноземну мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шостак О.Г., Іщенко Л.Й., Конопляник Л.М., Фурса О.С. Англійська мова: ARCHITECTURE: Навчальний посібник – К., 2007. – 284 с.
2. Fityo N. Role Games in Teaching ESP The 9th Annual National TESOL Ukraine Convention. “Building Cross-Cultural understanding through ELT” – Horlivka, Ukraine. – 2004. – С. 91 – 95.
3. Litovchenko I. Role Plays in Learning the English Language The 9th Annual National TESOL Ukraine Convention. “Building Cross-Cultural understanding through ELT” – Horlivka, Ukraine. – 2004. – С. 76 – 79.
4. Ruda N. Role Plays in Business English The 10th Annual National TESOL Ukraine Convention. “Communication in the Global Age” – К.: NAU. – 2005. – С. 476 – 490.

АНОТАЦІЯ

Іщенко Л. Використання рольових ігор у процесі викладання іноземних мов: проблеми теорії та практики

Стаття описує методику викладання іноземних мов з використанням рольових ігор, які займають важливе місце у практиці вивчення іноземних мов. Цінність статті полягає в розроблених моделях рольових ігор, що описуються в ній

SUMMARY

Ischenko L. Application of role games in the process of foreign language teaching: problems of theory and practice

The article deals with the raising methods of the student’s motivation in foreign language studying. If teaching focuses on using of roleplay, which is one of the innovative means in modern teaching process, it will be powerful tool in helping language learners to improve their language skills. Using of roleplays in teaching of foreign languages are our research field and subject of our teaching interest